

Bağlaşıklık sorununu ele alışımızın kimi yeni yönleri üzerine

TBKP Program Tasarısı'nda pek çok sorun alışığımızın dışında bir biçim ve içerikle karşımıza geliyor. Görüşümüze göre bu, kimi şema ve kalıpların devrimci tarzda inkar edilmesi anlamına geliyor. İşçi sınıfının, bağlaşık olabileceği sınıf ve katmanlara bakışı da Program Tasarısı'nda "geleneksel", "ortodoks" kalıpları aşmaya çalışıyor.

Komünist Partilerinin faaliyetinde her zaman şu iki öge önemli bir yer tuttu: Birincisi, işçi sınıfını kazanma, en ileri unsurlarını örgütlediği sosyal tabana tam olarak yaslanma çabası. İkincisi, işçi sınıfına az veya çok yakın bağlaşıklar kazanma, kazanılan bağlaşıklarla ilişkileri geliştirme. Bu ilişkileri sağlıklı bir temelde sürekli bir üst düzeye yükseltme.

Böyle olunca, parti kendi gücünü iki farklı odakta yoğunlaştırmış oluyor mu? Niçin işçi sınıfının partisi böyle bir gereksinim duyuyor?

Saniyoruz ki, bu soruların doğru ve pratik yarar sağlayacak yanıtlarını, bu alanda bugüne kadar gösterdiğimiz davranışlarımızı, yaklaşımlarımızı önemli ölçüde belirleyen mantığın ne kadar tutarlı olduğunu tartarak bulabiliriz. Bu ise, söz konusu mantığın sonuçlarının nesnel ölçütler süzgecinden pratiğin sınavından geçip geçmediğini denetlemekle olanaklıdır.

Devamcısı olduğumuz işçi sınıfının savaşımlar tarihi, bu sınıfın elde ettiği başarıların (geçici olsun, kalıcı olsun) insanlığın şu veya bu düzeyde (ekonomik, sosyal, politik, kültürel) ilerlemesinden yana olan öteki sınıf ve katmanlarla kurabildiği bağlaşıklık derecesiyile orantılı olduğunun tanığıdır. (İşçi sınıfının partileri geniş bağlaşıklar kurdukları ölçüde başarıya daha çok yaklaştılar. Kuramadılarsa zaten daha baştan başarısız kalmaya mahkum oldular.) Ve biz komünistler hiç bir toplumsal konuda sınıf savaşımının öğrettiğinden daha nesnel, daha eğitici ölçütlere sahip değiliz, olamayız.

Toplumsal gelişmede en küçük çıkarı olan sosyal güçleri bile bağlaşık kazanma ve onlarla birlikte yürüme

Galip BAYRAM

politikası, işçi sınıfının bu güçleri kendi taktik hedeflerine ulaşabilme için kullandığı bir araç, ya da yarasız bir külfet olarak algılanamaz. Bu politika toplumsal gelişme sürecinde işçi sınıfının kendi üzerine düşen görevi yapabilmesi için vazgeçemeyeceği bir kaldıraçtır. Bu kaldıraç eğer işçi sınıfının elinde ise, toplumun bir bütün halinde gelişmesine önemli katkıda bulunabilir. Bunun nedeni de işçi sınıfının tarihsel misyonunda; işçi sınıfının barışı koruma, genel insanlık sorunlarına çözüm getirme, sömürü ve baskının her türünü yoketme, üretici güçlerin gelişmesini sürekli kılma savaşımına öncülük yapabilme yeteneğine sahip bir sınıf olmasında yatıyor.

Eşit haklılık - bir bağlaşıklık ilkesi

Marksistler olarak işçi sınıfının bağlaşıklarından çok sık söz ettik. Ne var ki bu güçlere bakışımızda çoğunlukla, "Nasil olsa öteki sınıf ve katmanlar işçi sınıfının kanatları altına girmek, onunla birlikte yürümek zorundadırlar!" diye düşündük. (Orta katmanlar mı? İşçi sınıfının yanına gelmezse tekel-ler tarafından yutulacak. Köylüler mi? İşçi sınıfının programını benimsemedikleri zaman, varsa eğer bir karış toplarlarını da yitirecekler! vs.) Bu tür düşüncelerden hala tümüyle kurtulabilmiş değiliz.

Hala davranışlarımızı önemli ölçüde belirleyen bu düşünceler elbette, hiç bir nesnel temele dayanmadan, gelişmiş değildirler. Ne var ki bu temel, gerçeğin yalnızca bir yanidir. Gerçeği bir yanıyla ele alarak üretilen politikalar ister istemez olumsuz sonuçlar doğurur. İşte biz sol güçler olarak, bugüne dek genellikle bu bakış açısının doğurduğu ve doğurabileceği olumsuz sonuçları ya görmedik, ya da görmezlikten geldik. Daha da kötüsü, böylesi bencil bir yaklaşımla amacımıza yakınlıklaştığımızı sandık.

Genel anlamda bir toplumsal geliş-

menin ancak bağlaşıklarla birlikte gerçekleştirilebileceğini net olarak görmedik. Ayrıca devrimci bir sürecin başlatılmasının da yine ancak bağlaşıklarla birlikte başarılabilceğini kavrayamadık. Bunun doğal sonucu olarak, gereken düzeyde bir bağlaşıklık politikası için söz konusu olacak ideolojik, politik ve örgütsel hazırlıkları yapamadık. Bu eksikliğimizin temelinde yatanı iredelleyelim. Acaba toplumsal gelişmeden en büyük yarar görececek olanın işçi sınıfı olduğu gerçeği bilinçlerimizde ancak silik bir yer buluyorsa, komünistler olarak herşeyden önce bu eksikliği aşmamız gerekmez mi?

Toplumsal gelişme ile işçi sınıfının sınıfsal çıkarları arasında bağı görmezsek toplumsal olaylara bakış açımız son derece daralır. Bu durumda sınıf savaşımı arenasında günün gerektirdiği politikaları üretmekte ve uygulamakta çok büyük zorluklarla yüzyüze kalırız. Böylesi bir bakışla işçi sınıfının politik davranış seçeneklerini azaltmış, hareket sistemini kısmen felce uğratmış oluruz. Komünist partisinin özverili ve esnek davranma, aynı eylemi birlikte yapan güçlerin haklarına saygı gösterme, eşitliğini tanıma özelliklerini kazanmasını zorlaştırmış oluruz.

Madem onlar işçi sınıfına muhtaç, öyleyse politik düzeyde işçi sınıfı partisinin yanına gelmek, karşısında boyun eğmek zorundadırlar! Yani tüm öteki sınıf ve katmanları temsil eden politik parti ve gruplar komünist partisi karşısında böyle yapmalıdırlar. İşte bu zararlı zihniyet işçi sınıfı ve değişik sınıf ve katmanları temsilen politik savaşım içinde olan örgütler arasında, daha ileri yürüyebilmenin vazgeçilmez koşulu olan güvenin oluşmasını engelliyor. Tabii ki böylesi bir ortamda, nesnel koşulları olgunlaşmış olsa bile, değişik sınıfları temsil eden politik güçler arasında bağlaşıklık kurmayı zorlaştıran psikolojik engeller, karşılıklı önyargılar, "ideolojik" görünümü saplantılar kırılmıyor. Hatta nisbeten gerçekleştirilebilen bağlaşıkların ortak başarılar

elde etmesi, elde edilenlerin ileriye götürülmesi olanaklı olamıyor. Kimi durumlarda öteki sınıf ve katmanların politik temsilcileri bir dizi nedenden ötürü komünistlere yakınlaşmış, olabilirler. Böylesi bir durumda karşılıklı ilişkiler çerçevesinde kendilerine gösterilmesini beledikleri (Bundan doğal ne olabilir ki?) saygıyı göremezlerse; eşit tarafların sahip olmaları gereken haklardan yararlanamazlarsa, bağlaşıklık işlevini yitirir. Bu durumda kalan partiler kendi sosyal tabanlarından kopar, onları temsil etme ve onları etkileme olanaklarını yitirirlerse bu komünistlerin değil gericiğin işine yarar.

Bir de ülkede işçi sınıfının öncüsü olduğunu ifade eden, ve bunun gereklerini olanakları elverdiği ölçüde yerine getirmeye çalışan birden fazla parti varsa sorun büsbütün karmaşıklaşıyor. Bu durumda işçi sınıfının öncülük yeteneğine nasıl ulaştırılabileceğini değil, hangi devrimci sol partinin diğerine öncü olduğunu tartışmaya başlıyoruz. Bunun yarattığı toz bulutu da çözülmesi gereken temel sorunları görülmez kılıyor. Çoğu Marksizm-Leninizm temelindeki partilerden her biri ötekileri kendi peşine takmak istediğinden, halk katmanlarına yaklaşmanın, onları kazanmanın nasıl olacağı, ancak "görünüştü kurtarmak" için gündeme alınabiliyor.

Komünist partisi için, başka politik güçlerle (bunlar şu veya bu şekilde belli bir sınıf ve katmanı temsil ediyor) bağlaşıklık kurmak, teorisinin bir dileği geçici politik bir ihtiyaç değil, nesnel bir zorunluluktur. Teori de ancak bu nesnelliği ifade ederek uyulması gereken ilkeleri belirleyebilir. Nasıl ki işçi sınıfının tarihsel misyonunu yerine getirmesi, sınıfın ileri kesimleri komünist partisinde kenetlenmeden olanaklı değilse, toplumsal gelişimde çıkarı olan öteki sınıf ve katmanlarla bağlaşıklık kurmadan, onlarla ortak hedefler için omuz omuza yürümeden de işçi sınıfı barışı korumak ve toplumu dönüştürmek için gerekli olan gücü ve enerjili biriktiremez, kendi tarihsel misyonunu yerine getiremez.

Toplumsal sınıf ve katmanların "misyonları"

Toplumlar bir yanda yalnızca ezilen ve sömürülen bir kesim, öte yanda da yalnızca ezen ve sömüren karşı kesimin yer almasıyla belirmiyor. Örneğin kapitalizm dönemi, bu iki karşıtın arasında kalan kesimlerin nicelik ve nitelik olarak tartışmasız, zengin bir çeşitlilik gösterdiği bir dönemdir. Bu dönemde, üretim yeteneğinin gelişmesi bu çeşitlenmeye ayrı bir hız veriyor. O kadar ki, birkaç on yıl içinde, başlangıçta homojen (tek tür) bir kesim olarak nitelendirildiğimiz sınıf ve sosyal grupların iç yapılarında ve sosyal çevrelerinde

yeni farklılıklar kazandığına, ayrıştığına tanık oluyoruz. Komünist hareket günümüzde bütün bunları tüm özellikleriyle kavramak ve ifade etmek gayreti içine giriyor. Böylesi bir dünyada **işçi sınıfının toplumdaki ağırlığını artırma, giderek onu devrimci süreç başladığında toplumu öncü lokomotif yapıma yükümlülüğü komünist partisinin boynundadır.** Böyle bir parti, toplumun iki karşıt sınıfı arasında kalan sınıf ve katmanları mutlaka bu iki karşıttan birine dahil etmek gibi bir uğraş içine mi girmelidir? Doğada yalnız iki renk (siyah-beyaz) mı var? Toplumu oluşturan sınıf ve katmanları iki karşıt-kutuba bölmek, bir bakıma doğayı siyah ve beyaz diye iki karşıt renge sıkıştırmak istemek olmuyor mu?

Marksizm bize şunu öğretiyor: **Toplumsal yaşamda karşılaşılan hiçbir sınıf ve katman gereksiz yere, rastgele oluşmadı. Bu demektir ki, tarih sahnesine çıkan her toplumsal grup ve katmanın da, her sınıfın da belli bir gücü, yeteneği, potansiyeli var.** Yapabileceği görevler var. Bunu şöyle ifade edebiliriz sanıyorum: Her birinin belli bir "misyonu" var. Bu sosyal güçlerin toplumsal gelişimde oynadıkları rol "farklı" farklıdır. Bu rollerin farklılığı, önemsiz görülenlerin inkar edilmesini gerektirmiyor. Örneğin insan, yürek veya beyin olmadan kesinlikle yaşayamıyor. Ama zorunlu olursa parmak, kol, ayak, hatta böbreklerden biri olmadan yaşayabilir. Ancak eksik olan organlardan her biri insan yaşamında eksikliği değişik biçimlerde hissettiriyor. Her biri tarihsel gelişimin zorunlu ürünü olarak varsayabileceğimiz sınıf ve katmanlar potansiyellerini tüketmeden kendi "misyonlarını" yerine getirmeden yok edilmek istenirlerse kesilen kolun, ameliyatla alınan böbreğin insan vücudunda meydana getirdiği olumsuzluğu toplum için yaratılır. Bu sınıf ve katmanlar kendi yaratıcı enerjilerinin tümünü tükettikleri an sahneden çekilirlerse toplum gereksiz sancılarla maruz kalmaz. Çekilen sancılar ise bünyeyi sarsmaz, güçlendirir. Böylesi bir durum, vücudun normal işleyişini engelleyen körbağırşının kesilip atılmasına benzetilebilir. Oysa biliyoruz ki zamanında bir kör bağırsak da vücut için gereklidir.

Kendi yaratıcı potansiyellerini tüketmeyen kesimleri, sınıf ve katmanları tarih sahnesini terketmeye zorlamak, işçi sınıfının, dolayısıyla da komünist partisinin çıkarına olamaz. Bu konudaki her bir sınıf ve katmanın toplumsal gelişme sürecinde oynayabileceği şu veya bu ölçüde olumlu bir rol mutlaka vardır. Ama bu rol söz konusu sınıfın tarihsel yükseliş döneminde oynamış olduğu devrimci rolden elbette nitelikçe farklıdır.

Örneğin, burjuvazinin Büyük Fransız Devriminde oynamış olduğu devrimci

bir rol var. Günümüzde, yine burjuvazi bir dizi ülkede tarihsel ilerlemeden yana bir rol oynuyor.

Bunların düzeyleri arasında farklılıklar olacağı açıktır. Çağımızda da burjuvazi her farklı düzeyde eşit önemde bir rol oynayamaz. Örneğin, barışın korunması için maddi üretimin geliştirilmesi için veya demokrasi açısından burjuvazinin oynayacağı roller farklı farklıdır.

Tarihsel olarak yükseliş dönemini geride bırakmış sınıf ve katmanların, toplumsal grupların içinde bulunulan evrede kendi doğal rollerini oynamalarını hangi biçimde olursa olsun engellemeye, öznel çıkarlarına göre tarih sahnesinden silmeye kalkışmak, bu da olmuyorsa isimlerini değiştirmek ve yok olduğunu varsaymak (Bütün bu durumlara daha çok sosyalizmin kuruluş aşamalarında ve kapitalist olmayan gelişme yoluna girmiş ülkelerde rastlanıyor) büyük sancuların doğmasına, üretici güçlerin gelişmesini köstekleyen anormal mekanizmaların oluşmasına yolaçıyor.

Bu görüşlerin tartışılması, sınıf ve katmanların tarihsel ilerleme süreciyle ilgili rolleri üzerine yeterince düşünmediğimiz tezini doğruluyor. Ülkemiz Marksistleri arasında bu yönde oluşan ve varolan yaratıcı düşünceler cılız kaldı. hakettiği değeri bulamadı, hatta uzun dönemler olumsuz karşılandı. Oysa işçi sınıfının tarihsel misyonundan her sözettikçe, bir bakıma kendiliğinden, sanki öteki sınıf ve katmanların hiçbir "misyonu" olmadığı sonucunu çıkarıyorduk. Bunun son derece yanlış bir sonuç olduğu açıktır. Ama en azından çoğumuz bu yanlış sonucu veri kabul ederek davranıyor, buna uygun politika arayışları içine giriyorduk.

Böyle bir yargıyı çok acımasız bulanlarımız en azından şunu kabul edecekler sanıyoruz: Marksist güçlerin programlarında ve politik belgelerinde insanlığın ilerlemesine herhangi bir düzeyde katkısı olan sınıf ve katmanların bu katkıyı güçlendirmeye yönelik belli bir işlevi olduğu hiçbir zaman ifade edilmedi. **Adeta, öteki sınıf ve katmanların da bir "misyonu"na sahip olduğunu ifade ettiğimizde, işçi sınıfının tarihsel misyonunu inkar etmiş, en azından önemini küçülmüş olacağını sanıyorduk.** Böylece işçi sınıfının tarihsel misyonuna da bir bakıma mistik bir içerik vermiş oluyorduk. Bu tarihsel misyonun öteki sınıf ve katmanların sahip oldukları potansiyellerinden kaynaklanan "misyonlardan" niçin ve nerede ayrıldığını, nasıl farklılandığını öğrenme ve açıklama ihtiyacını göre; miyorduk. İşçi sınıfının "öncülük" diye niteleyip, tekrar tekrar vurguladığımız bir özelliğini, onun tarihsel misyonu ile nasıl bağdaştığını, irdeleyerek açıklığa kavuşturabilirdik. Bu yöndeki çabalarımız çok cılız kaldı. Bu yüzden işçi sınıfının tarihsel misyonu ile öncülüğü

arasındaki ilişkinin irdelenmesi bugün de yapılması yerinde bir iş ve ciddi bir konudur. Çünkü sözü geçen her bir toplumsal sınıf ve katmanının "misyonları" arasındaki ayrılıkların pratikte nasıl ortaya çıkabileceğini, hangi biçimler alabileceğini önceden yaklaşık olarak görebilmenin çok önemli politik sonuçları olacaktır.

İşçi sınıfının tarihsel misyonu ve öncülüğünün anlamı

İşçi sınıfının tarihsel misyonu ile devrimci süreçte hegemonya anlamında öncülüğü arasında bir bağ olduğu kuşkusuzdur. Ancak bunlar ne özdeş şeylerdir, ne de birbirlerinin otomatik sonuçlarıdır. İşçi sınıfının tarihsel misyonu onun toplumsal varolma koşullarının gereğidir. Bu misyon ona nesnel olarak toplumsal gelişmenin öncüsü olma görevini yükler. Özel olarak ise, işçi sınıfı öncülüğü, devrimci bir süreç başladığında ancak kazanılabilir. Her ikisi arasındaki kopmaz bağ ise şudur: İşçi sınıfı devrimci süreçte politik öncülük yapabilme yeteneğine ulaşmadıkça kendi tarihsel misyonunu yerine getiremez. Ya devrimci olmayan dönemde? Komünist partisi devrimci süreçte politik öncülüğü ele alabilmek için devrimci olmayan dönemlerden başlayarak zorlu bir savaşım yürütmek zorundadır. Komünist partisi eliyle, partinin üreteceği politikalarla yönlendirilecek bu savaşım işçi sınıfının toplumdaki ağırlığını artıracak, onu adım adım devrimci süreçte politik öncülük yapabilme yeteneğine yakınlaştıracaktır. Burada kazanılması zorunluluk olan öznel ve politik bir yeteneğin nesnel ve sosyal olan bir olguyla karıştırılmamasının önemi ne işaret etmek istedik.

Bununla ilgili olarak, unutmamamız gereken bir başka nokta da işçi sınıfının öncülüğü ile, onun adına davranan sol parti ve grupların rolleri arasındaki ilişkidir. Daha açıklayıcı olacağı inancıyla konuyu uç örneklerle ele alalım. Belli bir toplumda işçi sınıfı öncülük yapabilme yeteneğine yakınlaşmış, ancak örneğin komünist partisi bunun tüm gereklerini yerine getirebilmekten uzak kalmış olabilir. Faşist darbelerin işçi sınıfının toplumda güçlü konumlarına sahip olduğu halde önlenemediği durumlar da örneğin gösterilebilir. Tabii söz konusu durum yalnızca bu biçimde görülmez, tersi durumlar da söz konusu olabilir. Yani Marksist bir parti, işçi sınıfının toplumda henüz sahip olmadığı bir ağırlık ölçüsünde etkili olabilir. Hatta iktidarı bile alabilir.

Böylesi örneklerle başvuramamız nedeni için sınıf-parti ilişkisini donuklaştırma yanlışlarımızı, bunları şema ve kalıplar halinde düşünme zaafalarımıza dikkat çekmektir.

Bu konuyu noktalamadan önce söy-

lenecek daha neler olabilir? Kuşkusuz yalnız sol bir parti değil, işçi sınıfı bir ağızdan "ben öncüyüm" diye bağırabilse bile, bu, öncü olmanın gereklerini yerine getirmek olmuyor. Öyleyse sol bir partinin işçi sınıfı adına ya da diğer sınıf ve katmanlar adına böyle bir iddada bulunması, çok daha az bir anlam taşıyor. Yaşadığımız sayısız örnek gösteriyor ki **Marksist güçler, öncülük görevini yerine getiriyorum diye "Üstüne vazife olmayan" görevleri de üstlendi.** Bu yanlışın kaynağında yine, öteki sınıf ve katmanların yerine getirebileceği ve getirmesi gereken nesnel görevlerin, işçi sınıfı tarafından ya da işçi sınıfının nesnel görevlerinin sol bir parti tarafından yerine getirileceğini sanmak yanlış yatıyordu.

Ülkemizde sendikalarla demokratik kitle örgütleriyle Marksist parti ve grupların ilişkileri nasıldı? En sıradan bir yılın örgütünün yönetiminde yer alabilmek için, kendisine Marksist-Leninist diyen parti ve gruplar olarak nasıl bir kavga ve yarış içerisine girmiştik? Bu çok ciddi eksikimizi hala da aşamadığımızı gösteren güncel örnekler hiç de az değil.

Kapitalist ve sosyalist dünyada komünist partilerinin zaman zaman yaşadığı yükseliş-alçalış süreçleri de önemli bir yanıyla, yine bu noktanın doğru olmayan bir biçimde anlaşılmasıyla bağlıdır. Sosyalist ülkeler ve sosyalizm yönelimli ülkeler için gözünde bulundurmanız gereken bir nokta daha var. Özellikle az veya orta derecede gelişmiş ülkelerde yaşanan devrimler, genellikle henüz zamanı gelmemiş adımları atmaya özendirdiğinden, işçi sınıfı çok çabuk olarak öteki sınıf ve katmanların rollerini üstlenme eğilimi içerisine giriyor. (*)

İşçi sınıfının devrimci süreçte "öncülüğü" ile "tarihsel misyonu" arasındaki ilişkiyi irdelleyen tartışma burada belirtilenlerle sınırlanmış olmuyor. Bununla birlikte konuyu buraya kadar söylediklerimizi başka bir yanıyla ele alarak tartışmak gerekiyor. **Toplumda uzlaşmaz sınıf çelişkilerini kaldırmak, sömürü ve baskıyı yoketmek, kendi başına üretim ilişkileri ile üretici güçlerin gelişmesi arasında sonsuza kadar bir uyumluluk sağlamaz. Üretici güçlerin tüm gelecek için gereken hızla gelişmesini de güvence altına almaz.** Oysa sömürsüz ve baskısız bir toplum olan sosyalizmde üretim ilişkileri ile üretici güçlerin gelişmesi arasında kendiliğinden uyum olduğu yanlışlığı günümüze dek bilinçlerimize egemendi. Bu konudaki yanlışlığı kuşkusuz bizim politikamızda da olumsuz etkiledi.

Ülkemizde, yediden-yetmişe tüm Marksistler devrimi gerçekleştirip, devleti proletarya diktatörlüğü (en azından Halk Cumhuriyeti), toplumu da sosyalist (veya sosyalizm yönelimli) ilan etme heyecanı ve coşkusıyla yaşadık ve

savaştık. Ama bu amacımıza ulaştığımızda o güne dek toplumun sahip olduğu olanakları yine sağlayıp sağlayamayacağımız konusunda bize yöneltilen sorulara ne kadar açık yanıtlar getirebildik? Oysa, sosyalist devrimden hiç değilse bir süre sonra işçi sınıfının iktidar olanaklarıyla öylesi bir ortam hazırlanabilmelidir ki, halkın ezici çoğunluğu, sosyalizmde, sömürsüz ve baskısız toplumda yaşamının olanaklarını kapitalizmde sömürülürken sahip olduğu olanaklarla karşılaştırdığında eskiyle özlem duymamalıdır.

Tüm bunlar öngörüleliyorsa, sosyalist devrim tüm bunları sağlayamayacaksa varılan durumun yorumsuzundan çıkan bir sonuç da şudur: İşçi sınıfı nesnel olarak toplumda iktidarı tek başına ele alabilecek ve sosyalizmi kurabilecek ölçüde gelişmemiştir. Egemenliği mutlaka bir dizi sınıf ve katmanlar paylaşmaya ihtiyacı vardır. Bu çerçevede üzerinde yeterince durduğumuz bir yön daha var **İşçi sınıfının toplumda öncülük konumuna yükselbilmesinin gerekleri, sosyal olarak öteki sınıf ve katmanların kendi misyonlarını tamamlayabilmeleri için gerekli koşullarla çakışıyor.** Öyleyse komünist partisinin görevi aynı zamanda böylesi koşulları sağlamak için işçi sınıfının egemenliğini ilan edip "olumsuz işlevlerini ortadan kaldırıyoruz" denerek bir sınıf ve katmanlar tümünden işlevsiz bırakılırsa, gerçekte toplumsal gelişmeye yapabilecekleri katkıyı yapamamış oluyorlar. Ve henüz sahip oldukları enerji de toplumun gelişmesini frenleyen biçimlerde açığa çıkıyor.

"Sorunu bu kadarıyla işlemek **günümüz** için yeterli oluyor mu? Sorusunu da eklemek gerek. Artık, klasik biçimde ifade etmekle yetinmiyor, işçi sınıfının tarihsel misyonunun içeriğinin genişlediğini belirtiyoruz. Burada sözünü ettiğimiz genişleme ise, hiç bir şekilde, öteki sınıf ve katmanların "misyonlarının", tarihsel gelişme için yerine getirdikleri görevlerin bir bölümünü üstlenme yönünde değildir. Burada söz konusu olan, işçi sınıfının toplumun gelişmesini sürekli kılma savaşımının yanı sıra, toplumun varlığını ve geleceğini güvence altına alma sorumluluğunu da sırtlanmasıdır. **İşçi sınıfının** "barışı korumak, insanlığı yokolmaktan ve her türlü baskı ve sömürden kurtarmak" tümcesiyle ifade edilen **genişleyen tarihsel misyonu**, onun öteki sınıf ve katmanlara yaklaşımını bir kez daha koşullandırıyor.

(Bu arada ekleyelim ki, bu yeni durumda öteki sınıf ve katmanların, toplumsal grupların misyonları da barışı korumak, insanlığı yokolmaktan, kurtarmak amacıyla genişlemiştir.) İşçi sınıfının günümüz dünyasında, kendi misyonunu nasıl gerçekleştirebileceği sorusunun yanıtını irdelemek bu yüz-

den de hem alabildiğine güncel, hem de düne göre çok daha önemli oluyor. Kuşkusuz böylesi sorunların ele alınması, teorinin zenginleştirilmesi amacıyla yürütülecek bilimsel çalışmalarla da denk düşüyor. Bu görev de en başta komünistlerden başka kime düşebilir ki? (Ama komünistler bu çalışmayı da ancak geniş sol güçlerle işbirliği içinde başarıyla sonuçlandırabilirler.)

Kapitalizm çerçevesinde çözülebilen sorunlar ve öncülük sorunu

Bir yandan irdelediğimiz konu üzerinde düşünelim. Öte yandan da artık doğruluğu kanıtlanmış tezlerin gereklerini nasıl yerine getirebileceğimizi araştıralım. İşçi sınıfı, öteki sınıf ve katmanların potansiyelini kendilerinin elinden almaya, onların toplumsal gelişmeye yönelik faaliyet alanını daraltmaya gidemez. Yoksa; zaten altından kalkması olanaklı olmayan ağır yüklerin altına girmiş olur. İşte burada, işçi sınıfı adına politika üreten tüm politik parti ve gruplar, biraz şematik bir deyişle: "İşçi sınıfının iktidarı olmadan şu, bu, şu sorunların çözülmesi olanaksızdır" diye konuşma zorlamasında sınırlıyız. Çünkü tarihsel deneyim, çok farklı biçimlerde olmuş da olsa da, (belirli tarihsel koşullarda, örneğin 1917'de ve 1945'lerde) ancak işçi sınıfının iktidarıyla çözülebilmemiş pek o kadar da önemsiz olmayan sorunların, işçi sınıfının iktidarı olmadan da çözülebileceğini gösterdi. Elbette bütün bunların gerçekleşmesinde, işçi sınıfının egemen olduğu ülkelerde elde ettiği kazanımların, dünya sosyalist sisteminin varlığının etkisi önemli rol oynadı. Ama zaten günümüz dünyasında sınıf savaşımını karakterize eden temel bir olgudur bu. Egemen güçler artık yönetme yeteneğini her an kanıtlayarak gereksinimini duyuyor. Bu yüzden öteki sınıf ve katmanlardan, hatta ilğine kadar sömürdüğü işçi sınıfından da ders alıp öğrenebiliyor, onlardan toplumsal onaylama gereği duyuyor.

Günümüzün özelliklerinden biri de tüm insanlığın yarattığı olumlu değerlerin bir kaç on yıl öncesine karşılaştırılamayacak bir hızla tüm dünyaya yayılıyor ve çok daha geniş kesimlere maloluyor olmasıdır. Bu ya yığınları oluşturan sınıf ve katmanların bilinçlerini eskisinden çok farklı etkiliyor.

Ayrıntıya girmeden işçi sınıfının iktidarı olmaksızın da kapitalizm koşullarında çözülebilen sorunlara dönebiliriz. Bu çerçevede akıldan çıkarılmaması gereken bir noktanın altını da çizelim: **Kapitalizm koşullarında çözülen sorunlar son tahlilde onun yöntemleriyle çözülüyor.** Bu yüzden de her seferinde işçi sınıfı da dahil, toplumun belli bir kesimine ağır sosyal darbeler vur-

luyor. Üretici güçlerin temel gücü olan insan büyük acılara katlanıyor. Hiç bir şekilde sahip olduğu yetenekler ölçüsünde üretici olamıyor. Kendisini (bütün bir insanlık olarak) tarihsel zamanın elverdiği ölçüde geliştiremiyor. Oysa, **toplumsal gelişme gereken hızda sürerken, toplumun şu veya bu üretici kesimi sosyal darbeler almamalıdır.**

İşçi sınıfının toplum yaşamı için zorunlu olan müdahalesi, yani kendisinin ve insanlığın yarattığı tüm olumlu değerleri topluma egemen kılacak politik ağırlığını artırma savaşımı, sözkonusu olumsuzlukların olabildiğince az yaşanması için gerekiyor. Bu kapitalizm çerçevesinde işçi sınıfının "öncülüğe" ulaşma çabası demektir. **İşçi sınıfının "öncülüğü", her toplumsal sınıf ve katmanın toplumsal gelişmeye azami katkısını yapmasına destek olmaktır.**

Komünist partisi, ister legal ister illegal koşullarda savaşsın, işçi sınıfının böyle bir işlevi yerine getirebilmesini sağlayabildiği ölçüde Marksist teoriye dayandığını kanıtlanmış olur. Ancak o zaman partinin programı politik yaşamı etkilemiş, işçi sınıfını temel amacına yakınlaştırmış, devrimci süreçte öncülüğü (yani hegemonyayı) ele almasını reel bir olanak haline dönüştürmüş olur. Böyle bir yaklaşım gösteren komünist partisinin "ben öncüyüm" diye öne fırlamasına gerek kalmadığı gibi, aynı iddiada olan başka partilerle yarışması gereksiz hale gelir.

Sosyalizmde de işçi sınıfının "öncülüğü" her biri tarihsel zorunluluk olarak ortaya çıkmış ve toplumsal gelişmeye katkı yapma potansiyeli olan sınıf ve katmanların kendi "misyonlarını" yerine getirebilmeleri (varolan enerjilerinin tümünü toplumun gelişmesine katkı yaparak tüketmeleri) için gerekli yardımı ve desteği sağlama yoluyla gerçekleşir.

Bir nokta üzerinde daha durarak konuya daha açıklık kazandırabileceğimize inanıyoruz. Toplumun önemli bölümünü oluşturan sınıf ve katmanlar üretici güçlerin gelişmesi ile, genel olarak toplumsal gelişme ile kendi sınıfsal çıkarları arasındaki bağı, kendi başlıca eylemleriyle, kendi başarılarına anlama yeteneğine sahip değildiler. Bu olumsuzluğun oluşmasında oligarşinin ideolojisi ve politik etkisi çok önemli bir rol oynuyor. Elbette işçi sınıfının tarihsel gelişme sürecinde kazandığı yeteneklerin tümünü öteki sınıf ve katmanların da mutlaka kazanacağını söylemek doğru olmaz. Ama işçi sınıfı kendi ağırlığını ve etkinliğini getiren ölçüde artırabilirse öteki sınıf ve katmanları niçin onların davranışlarını belirleyecek ölçüde etkilemeyesin? Tabii bu sürecin basit, düz bir çizgi gibi sürekli yükselen bir eğri çizceğini ileri süremeyiz.

İşçi sınıfının kendi çıkarlarını her

şeyin başına almayan, toplumsal gelişmeye öncelik veren bir anlayışla öteki sınıf ve katmanlarla kurduğu ilişki onun "öncülüğünün" nasıl anlaşılması gerektiğine ışık tutuyor. Herhalde öteki sınıf ve katmanlar da üretici güçlerin gelişmesi ile, toplumsal gelişmeyle kendi sınıfsal çıkarları arasındaki nesnel olarak şu ya da bu ölçüde varolan uyumu işçi sınıfının desteği ve etkisi olmadan kavrayabileceklerdi işçi sınıfının "öncülüğünden" söz etmenin pek anlamı kalmazdı.

Marksistler olarak, bugüne dek elde ettiğimiz büyük başarıları görmezlikten gelmeden, ulaşamadığımız amaçlarımızın neler olduğuna bakmalıyız. Bunun temelinde hangi eksiklerimizin yatıp yatıp olmadığını anlamak için ne kadar çaba göstersek yeridir. Daha ilk sonuçlar şu gerçeği gösteriyor: Toplum egemen dar bir azınlık dışında kalan, ama çıkarları her alanda işçi sınıfının çıkarlarıyla da uyuşmayan sınıf ve katmanları, yalnızca olumsuz özellikleriyle görüyor ve değerlendiriyor olmamız, sözkonusu başarılarımızın temelinde yatıyor. "Küçük burjuvazi" mi? "Kararsızlık!" "Aydınlık" mı? "Disiplinsizlik, itaatsizlik!" "Köylülük" deniyorsa? "Mülkiyet hırsı!" "Tekel dışı burjuvazi"ye ne diyeceğiz? "İhanet"... Çoğunlukla böyle düşünüyoruz. Olumsuzluklarını vurguladığımız bu sınıf ve katmanların olumlu özelliklerini araştırmak bile çok ağır bir külfet olarak gözüktü. Sözkonusu sınıf ve katmanlar elbette bu olumsuz özelliklere şu ya da bu ölçüde sahiptirler. Bizim eksikimiz, bu kesimleri olumsuz özellikleriyle sınırlı saymamızdı. Kısacası gerçeğin tümünü değil, yalnızca bir bölümünü dikkate alıyorduk.

Burada tartışığımız görüşler ışığında neyi görüyoruz? İşçi sınıfı dışında kalan kimi sınıf ve katmanları, onların olumsuz özellikleriyle sınırlamamak için gerekli titizliği her zaman göstermeliydik. Ama günümüz dünyasının karmaşıklığında bu dikkati gösterme gereği kat be kat artıyor.

Uzun erimli bağlaşıklık politikasının mantığı

Gerçekte çok daha ayrıntılı bir biçimde ele alınmaları ve tek tek kanıtlanmaları zorunlu olan önemli noktalara böylece kısaca değindikten sonra toplumu dönüştürmek, kapitalizmi aşmak isteyen biz komünistler için güncel olan bir soruyu daha yanıtlamalıyız: **Toplumsal gelişmeden yana olan farklı sınıf ve katmanlar (ki bunların çıkarları arasında ciddi çelişkiler de bulunabilir) nasıl ve hangi zeminde birarada olabilirler?** TBKP Program Tasarısı'nda öne konan hedeflerle daha Barış ve Demokratik Yenilenme aşamasında birarada olmaları sağlanacak bağlaşıklar için, sosyalizme de bir-

Devamı 7. sayfa

"SAVRULMA" TEHLİKESİNİ UNUTMADAN

Ufuk GÜNDOĞDU / İSVEÇ

Yeni Yol'un ikinci sayısında "Marxizmin ruhuna sadık kalarak" başlığıyla Reşit Garzanlı yoldaşın yazısı çıktı. Yazıda hem Marxizm-Leninizme yaratıcı yaklaşım tarzı konusunda, hemde günümüzün çekirdek proletarya'sının bazı özellikleri hakkında önemli bilimsel yaklaşımlar ortaya konulmuş. Ben gerek bu konularda, gerekse proletarya diktatörlüğünün özüne ilişkin söz konusu yazının yaklaşımlarındaki doğru ve olumlu yanlara değinmeyeceğim. Yazıda eksik ve yanlış bulduğum taraflar, yazı ile program tasarısı arasındaki bağ ve genel olarak tasarım hakkındaki bazı görüşlerimi kısaca açıklamaya çalışacağım.

Ortaya çıkan farklı ve yeni koşulları görebilme ve Marxist teorili geliştirme gereği, kavramların değişebileceği düşüncesi genel doğrular olmakla birlikte günümüzde yoldaşın yaptığı gibi üzerinde uzun durulması gereken açılması gereken konular.

Kavramların değişebileceğini düşünmek, dogmatizme götüren mantıktan kurtulmak, ortaya çıkan farklı koşulları görebilmenin ve ona uygun teoriler geliştirebilmenin ilk adımı, ön koşulu. Ama geleceğin kuruculuğunun öncüsü komünist partisi için, onun gelecekle ilgili politik strateji ve taktikleri için en önemlisi ise, o "farklı ve yeni" koşulların özgünlüklerini abartmadan, bütün yönleriyle ortaya çıkarabilmek. Eğer bu yapılamazsa (yeni olduğundan küçük görülür yada abartılırsa) açıklar ki, "dogmatik olmamak gerek" gerçeği ister istemez bizi "bilim-kurgu"ya, şimdi ile ve gelecekle ilgili gerçekçi olmayan öngörülere götürür.

Söz konusu yazı esas itibarıyla "Proletarya Diktatörlüğü" teriminin programda kullanılmamasını, "terk edilmesinin" bilimsel nedenlerini ortaya koymayı amaçlıyor. Bu kapsam içinde olmakla birlikte, ikinci ve esas konuda "farklı ve yeni" koşullardan çıkarılan, kapitalizmden sosyalizme geçişle ilgili yeni öngörüler.

P.D. teriminin artık kullanılmaması gerektiği savı şu dört nedene dayanır, dırılmış:

1- Gerçekleştirilme koşulları değiştiğinden;

2- "Diktatörlük" baskıcı gerici ve faşist rejimlerle özdeşleştiğinden;

3- Geçmişte P.D. adına yapılan aykırı uygulamalar kavramın bütününe de özüne ters bir görüntü verdiğinden;

4- Marxist bilimin kavram ve terimlerini halkın anlayabileceği bir dille ifadenin yararlı olacağından."

Bunlardan 2 ve 4. maddeler açılırken "Diktatörlüğün zülmünden peşan olan halk yığınlarını "bize bir başka diktatörlük gerek" diyerek mücadeleye çekme isteğinde ayak direnmek anlamsız bir inattan başka ne olabilir" veya "Programın...ekmek kavgasında olan en geniş kesimlerin anlayabileceği...bir belge olması" sözleriyle sorun fazla basitleştirilmiş." "O diktatörlüğü bırak bu diktatörlüğü seç" türünden bir yaklaşım (halka karşı) hiç olmamıştır ve "Marxist solun taban darlığının nedenlerinden biride budur" denemez (özellikle Türkiye için) "Halkın anlayabileceği bir dil" bakımından, (yazarın deyimiyle "henüz bu nitelikten çok uzak" olan bir belgede) bu terimin kaldırılmasının (sebeplerden birinin bu olmasının) da pek ikna edici yani yok.

3. nedende öyle. "P.D." adına "sosyalist demokrasinin gelişimine ayak bağı olan uygulamalar" yapılmışsa, elbette bunlar cesaretle ortaya konmalıdır. (şimdi Sovyetler Birliğinde olduğu gibi). Ama bilinen şeyki, doğru kavramlar adına yanlışlar yapılıyorsa, bu doğru kavramın "terkedilmesini" gerektirmez. Uygulama ile kavramın gerçek içeriğinin uymayan yanları açığa çıkarılır.

Bu son üç nedende bir bakıma sorunun biçimsel yanı. Çok sık sözü edilen özüne ilişkin değil. (Zaten "P.D." terimi, günlük propaganda-ajitasyonda ya da yönetim ismi olarak değil, teorik çözümlerinde kullanılmaktadır. Bütün çeşitliliğine rağmen kapitalizmin özünde bir burjuva diktatörlüğü olması gibi, sosyalizminde özünde bir proletarya diktatörlüğü olduğu gerçeğini ifade etmektedir.) Her ne kadar yazar, "yeni yaklaşımlar broşüründe konu ile ilgili olarak getirilen kimi görüşler argüman olarak alınmamalıdır. Burada yapılan...enformasyon aktarmaktır." diyerek, taslağın P.D. kavramı konusundaki yaklaşımı ile kendisinin yaklaşımını aynılaştırmaya çalışarak; broşürün yapmadığı "Değişikliklerin temelleri ve nedenleri"nin açıklanmasını (P. D. ile ilgili) yazısıyla yerine getirmeye çalıştığını ima etse de, program taslağında terimin kaldırılması **esas olarak** bu üç nedenle, yani özüne ilişkin olmayan yaniyla açıklanıyordu. "Program tasarısının yeni yaklaşımları" broşüründe bu "Bu kavram pratiğin sınavından geçmiş bilimsel bir kavramdır. ancak...

program gibi bir belgede kullanılması uygun görülmemiştir." denilerek kavrama ve özüne bağlı kalındığı net bir şekilde belirtiliyor. İleride ise "Bu düzenlemeler P.D.nün kurulmasına kadar sürecektir" denilerek geçiş süreci olarak proletar devletin ismi bizzat o terimle ifade ediliyor.

P.D. kavramına ilişkin tartışmaların esas önemli yanı yazarın sıralamasındaki birinci neden olan özüne ilişkin olanı. Ana dayanağında "proletaryanın yeni durumu ve toplumu dönüştürmedeki yeni olanakları" oluşturuyor. Ancak bence, yazıda ne "proletaryanın yeni durumu" nede "toplumu dönüştürmedeki yeni olanakları" geçerli, ikna edici, bilimsel temele dayanan akılcı gerekçelerle" yeteri kadar ortaya konamamış. Şöyleki:

"Üretim sürecinde kendisine düşen rolü oynayabilmesi için olabildiğince geniş bir entellektüel faaliyet içinde yer alması zorunlu olan proletarya" "toplumun öteki kesimleriyle ilişkilerinde" NELERİ, NASIL yeniden düzenlemeliydi, düzenlenmeli? "yeni" proletaryanın toplumu değiştirmedeki yeni olanakları nelerdir, bunlar hangi biçimde kendini ortaya koymuştur?

Gerçekleştirilmesse toplumun dönüştürülemeyeceği söylenerek, kesin bir ön koşul olarak öne sürülen eski bağlaşıklıklardan "farklı ve yeni" bağlaşıklar hangi yeni sosyal-sınıfsal ilişkilerin sonucudur; dünyadaki tipik örnekleri hangileridir? "Yeni proletarya" sosyal ve siyasal yaşamda hangi özgünlükleriyle, hangi girişim ve davranışlarıyla, hangi ülkede hangi eylemleriyle kendisini eskiden farklı olarak ortaya koymuştur? Yeni proletarya'nın Türkiye'deki durumu nedir? (Burada sözkonusu edilen, toplumu dönüştürmenin genel yasallıklarının değiştirebilecek ölçüde farklı ve yeni "davranışlardır")

Bu soruların yanıtlarının yeteri kadar açık olduğu söylenemez. Yani "yeni olgu" henüz her yönüyle ortaya çıkarılma sürecinde. Belirtileri görmek, "yeni" yi ortaya zamanında çıkarmak için çaba harcamak ile, henüz yeterince açıklığa kavuşturulmamış şeylerden hareketle, gelecekle ilgili öngörülerde bulunmanın farklı şeyler olduğu bilinir. (Burada şu da hatırlanmalı: Bir dönem oldukça önemli bir güce dönüşen ve dünya komünist hareketini olumsuz yönde etkileyen "Avrupa Komünizmi" düşüncesinin hiç yerine, durduk yerde yada düşmanın maharetiyle ortaya

Devamı 6. sayfada

"SAVRULMA" TEHLİKESİNİ UNUTMADAN

Baştarafı 5. sayfada

çıktığı söylenebilir mi? Onların hiç mantıklı ve haklı yanları yokmuydu? Ortaya çıkan yeni koşullar ve bunlar karşısında dünya komünist hareketinin "atıl" davranması onların zeminiydi. Ama "yeni koşullar" tepkici ve uç biçimlerle, abartılarak ele alındığı için "doğmalardan kurtulalım" derken, gerçekçi olmayan ve onları "sınıf"tan ve gerçek yaşamdan koparan "yeni ve farklı" öngörülere vardılar.)

Yoldaş, sözkonusu yazısında "bir yanıyla ve son derece özet olarak ele aldığımız" dediği kapitalizmin farklılıklarından yola çıkarak gelecekle ilgili ön görülerdede bulunmuş: "Proletarya yeni olanakları sayesinde yeni tür bağlaşıklıklar gerçekleştirecek. Bununla proletarya diktatörlüğünün kimi görevleri daha önceki tarihsel döneme (Bu dönemin kapitalizm olup olmadığıda belirtiyor) taşıyacak. Yine sözkonusu bağlaşıklıkla, oligarşinin proletaryaya ve onunla birlikte DEVLET İKTİDARINI paylaşan sınıf ve katmanlara yönelik saldırı ve komploları zayıflatacaktır. Bu da geçiş dönemine varıldığında halen zorunlu olan devlet aygıtının "diktatörlük" olarak ancak minimum ölçülerde kullanılması sonucunu doğuracaktır. Böylece toplumun kesintisiz, sancısız gelişmesi sağlanacaktır."

Öngörülen bu. Ve bu anlatılanlarla program taslağının "kapitalizmden sosyalizme geçişin yolu" başlığı altında yazılanlar (belirsizlikler olmasına rağmen) paralellik taşıyor.

Demokrasiden sosyalizme uzanan yolun nasıl olacağı, somut olarak hangi aşamalardan geçeceği şematik bir plana göre belirlenemez. Ama genel yasalıklar ülke özgülüne "yaratıcılıkla" uygulanarak bir perspektif çizilebilir. Nitekim program tasarısında bir perspektif sunmuş. Taslakta hernekadar bu bölümün başında "kapitalizmden sosyalizme geçiş..bir dizi reformun toplamı olarak gerçekleşemez" deniliyorsa da, gerek çizilen perspektif, gerekse Reşit Garzanın yazısındaki geçiş öngörüsü bu geçişin reformlar toplamı olmayacağı konusunda net bir görüş bildirmiyor.

Garzanın yazısındaki Proletarya Diktatörlüğünün kimi görevlerinin tanıdığı (Geçiş döneminden önceki) tarihsel dönem hangisidir? Barış ve demokratik yenilenme programının yaşama geçtiği dönem mi yoksa, oligarşi dışındaki güçlerin proletarya ile birlikte devlet iktidarında oldukları (sadece hükümet değil) dönem mi? Yazıdaki devlet iktidarı anti-tekelci anti-em-

peryalist dönüşümleri ilerletmekten yana güçlerin devrimci iktidarı mı, yoksa proletaryanın içinde yer alacağı bir hükümet mi? Eğer burada devrimci iktidar kastediliyorsa bu zaten geçiş döneminin kendisi ve geçiş döneminin devleti değildir? "Devrimci iktidar" dan sonra yeniden devleti ele geçirme sözkonusu olabilir mi?

Tasarıda ise "Egemen burjuvaziye iktidardan uzaklaştırdıktan" sonra "işçi sınıfının ağırlıkta olduğu bir hükümet" mi kurulacak, yoksa "Devrimci iktidardan" önce kurulabilecek böylesi bir hükümet eliyle-veya bu hükümet sürecinde mi egemen burjuvazi iktidardan uzaklaştırılacak. Bunlar yeteri kadar açık değil.

Bukisa değerlendirmemden sonra tasarı üzerine önerimlerimi şöyle sıralayabilirim:

- Barış ve demokratik yenilenme sürecinin gerçekleşmesi mutlaklaştırılmamalı, bu yaşama geçmedende devrimin gerçekleşebileceği ifade edilmelidir.

- Yine "Kapitalizmden sosyalizme geçişin yolu" bölümünün ikinci paragrafı (62. sayfa) : "Gerek barış ve demokrasi mücadelesinin, gerekse barış ve demokratik yenilenme programının yaşama geçirilmesinin ortaya çıkardığı yığınların yüksek eylemliliğinin ve elverişli politik güçler oranının oluşmasıyla emperyalizm ve tekelcilik politik iktidardan uzaklaştırılacak; proletarya öncülüğünde anti-emperyalist, anti-tekelci dönüşümleri gerçekleştirmekten yana en geniş güçlerin devrimci iktidarı kurulacaktır. Devlet ve iktidar organları bu devrimci dönüşümleri gerçekleştirecek, derinleştirecek ve güvence altına alacak şekilde demokratik tarzda yeniden düzenleyecektir." şeklinde düzeltilerek toplumsal gelişmedeki nitel değişiklik süreci, erk sorununun çözümlü anlaşılır kılınmalıdır.

- 62. sayfanın son paragrafı "Demokrasiden sosyalizme uzanan yolun detaylarıyla nasıl olacağı, somut olarak hangi aşamalardan geçeceği, hangi hedeflerin hangi aşamada gerçekleşeceği şematik bir plana göre değil.." şeklinde düzenlenmelidir.

- 63. sayfa ikinci paragraf "TBKP, devrimci yolun bir iç savaşa dönüşmeksizin gerçekleşmesini amaçlıyor. Parti bunu gerçekleştirmek için elinden gelen bütün çabayı harcayacaktır. Tarihsel deneyim, emperyalizmin, gericiiliğin ve militarizmin sömürü düzenini tehlikede görünce, terör, darbe ve her türlü araç ve yöntemle devrimci süreci durdurmaya çalıştığını gösteriyor. İşçi ve emekçiler bütün bunlara karşı uyanık olup, gerekli tedbirleri alırken, aynı zamanda iç ve dış gericiiliğin kanlı şiddete başvurmadan alıkoymak..." şeklinde düzenlenmelidir.

- "Proletarya diktatörlüğü" terimi "program gibi politik bir belgede illada kullanılmak zorundadır" denilemez. Önemli olan "sınıfsızlığa uzanan yolda" bunun ZORUNLU bir süreç olduğunu bilmek ve bunu programda net bir şekilde ifade etmektir. (Ayrıca, konunun parti yayınları veya başka platformlarda yeteri kadar açılmadan, tartışılmadan program tasarısında ortaya konmasının yanlış olduğu kanısındayım.)

- Tasarıdaki "...ulusal kurtuluş savaşımızdan beri..." (P tas. sf.21) "Yurdumuzun varlık yokluk mücadelesi verdiği ulusal kurtuluş savaşı" (sf.33) gibi ifadeler kaldırılmalı, onun yerine "Türk ulusal kurtuluş savaşı" gibi terimler kullanılmalıdır. Bu, iki uluslu bir ülkenin tek komünist partisi için gereklidir. Taslaktaki şekliyle yanlış yorumlara sebep olunur.

- 49. sayfa ikinci paragrafında kısaca Türkiye Kürdistanının özgün sosyo-ekonomik yapısı belirtilmeli ve "T.Kürdistanının sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesi egemen çevrelerce bilinçli olarak engellenmiştir. Kürt feodalleri (ağa, aşiret reisi, şeyh) ve burjuvaları ile işbirliği halinde ekonomik olarak yağmalanırken, şeyhlik, aşiretçilik gibi kurumlar diri tutulmuş, bunlar Kürt halkına karşı kullanılmıştır, kullanılmaktadır. Kürt halkının ulusal haklarının çözümlü yanında, sosyal ekonomik ve kültürel gelişmesinin hızlandırılması için demokratik toprak reformu ve kalkınma planları hazırlanmalıdır." şeklinde değiştirilmelidir.

"Yeni Yol" vasıtasıyla sürdürülen böylesini etrafı, gerçek anlamda bir tartışmanın, böylesine geniş bir görüş alış-veris, sürecinin, yapılacak tarihi kongreyle en üst düzeyde sonuçlandırılacağı, ve partimiz TBKP'yi çok daha güçlü kılacağı inancımı taşıyorum.

Başarı dileklerimle...

Mihail GORBAÇOV

«Ekonominin Köklü Yenilenmesi»

Fiyatı: 3.-DM

İsteme adresi: Infomedia GmbH
Moltkestr. 45 4100 Duisburg 1

PROGRAM HAKKINDA..

Başarısı 8. sayfada

burjuva demokrat akımla mukayese edilemez. Programda değinildiği gibi zigzaglı bir süreçten geçiyor olabilir. Ancak bu durum pek çok politik hareket için geçerli değil mi?

Program hakkında bazı yoldaşlardan gelen eleştiriler ve soruların önemli bir bölümü "proletarya diktatörlüğü" ve "barışçı geçiş yolu" üzerine.

Programda "proletarya diktatörlüğü" teriminin kullanılmamasına tümüyle katılıyorum. Ancak bunun pek çok kişinin kafasında soru yarattığı gözönüne alınırsa, çeşitli yayın organlarımızda daha geniş ve ayrıntılı olarak ele alınması gerekebilir. Şöyle ki, burjuvazinin sınıf olarak iktidarda bulunduğu ülkelerdeki politik rejimler en kanlı faşizmden (Şili'deki gibi) "en demokratik" çoğulcu parlamenter sistemlere kadar geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Ne var ki, bütün bu çeşitliliğin ortak bir yönü bu rejimlerin özde bir burjuva diktatörlüğü olmasıdır. Bunun gibi kapitalizmden sosyalizme geçişte ne kadar çeşitlilik gösterse de politik rejim özde bir proletarya diktatörlüğü olmak zorundadır. Böylesi bir temel kavramdan partinin vazgeçmesi elbette olası değildir. Ancak Lenin'den bu yana diktatörlük kavramının içeriği yığınlar arasında önemli bir değişikliğe uğramıştır. Hitler, Mussolini ve Latin Amerika'daki dikta rejimlerinden sonra diktatörlük kelimesi yığınlarda baskı, tehdit, işkence, hapis ve ölümü çağrıştırmaktadır. Bu durum ise komünist partilerinin önünde proletarya diktatörlüğü kavramındaki demokratik özü (çoğunluğun azınlık üzerindeki iktidarı. Zira kapitalist ülkelerde temelde azınlık iktidarı vardır.) yığınlara iletmede önemli güçlükler çıkarmaktadır. Günümüzde proletarya diktatörlüğünü aynı kelimelerle yığınlara anlatmaya çalışmak daha işin başında önümüze bir engel koymak demektir. Bu nedenle programda proletarya diktatörlüğü ifadesinin kullanılmamasına tümüyle katılıyorum.

"Barışçı geçiş yolu" konusuna gelince: Temelde barışçı veya barışçı olmayan geçiş yollarının mutlaklaştırılmasından yana değilim. Mustafa Suphi Tezlerinde barışçı yolun tıkandığı yazılıyordu. Bu programda ise tam aksi söyleniyormuş gibi bir hava var. Bu durum elbette birçok kişiye göre açık bir çelişki gibi görünüyor. Oysa Louis Corvalan'ın da Yeni Çağ dergisindeki yazıda değindiği gibi iktidar mücadelesi keskinleştiğinde barışçı ve barışçı olmayan yollar arasında bir Çin seddi yok. (Bu konuda Şili Komünist Partisi'nin deneyimi bize ışık tutabilir.) Bu geçiş yolları zaman zaman içiçe geçebilir ve hatta birlikte kullanılabilir. (Nikaragua örneği) Bu nedenle komünist partilerinin programlarında ille barışçı ve ille barışçı olmayan yolu seçmek gibi bir zorunluluk olmamalıdır. Ancak komünist partilerinin programlarında şu olmalıdır: "Komünistler her zaman barıştan yanadır. Bu yurt içinde de böyledir! Yurt dışında da!" Programın gerekçe bölümünde değinilen "nüfusun ezici çoğunluğunu kazanma stratejisi" ise hem barışçı hem de barışçı olmayan yollar için daima önemli bir stratejidir. Zira nüfusun ezici bir çoğunluğunu kazanmayı amaçlayan ve bu hedefe

göre belirlenmeyen bir "geçiş yolu" ister "savaşçı" ister "barışçı" olsun hüsrana uğramaya mahkumdur. Ancak burada önemli olan nokta şudur; Komünist partileri barışçı geçiş yolunu gerçekleştirme için tüm çabayı göstermek zorundadırlar. Aksi halde Dünya Barış Hareketi'ni yığınlara anlatmak olanaksızlaşır. Yurtiçinde silahlı mücadeleden yana olup uluslararası harekette barışçı savunmanın çelişkiye düşmeden anlatılması güçtür. Bu açıdan komünist partileri, burjuvazi kendini sorumlu tutmasa bile, barışın tüm sorumluluğunu taşıdıklarını yığınlara gösterbilmelidirler. Bunun yolu ise yurt içinde de barışçı yolu kazanmaya çalışmaktan geçiyor. Ancak bunu çok fazla mutlaklaştırmamak gerek. Zira barışçı kazanmanın şartlarından biri de

Bağlaşıklık sorununu ele...

likte yürüyebilecekleri, sosyalizmi de birlikte kurabilecekleri söylenirken işte bu soruyu yanıtlama amacından yola çıkılıyor. TBKP Program Tasarısı'nda öngörülen şudur: **Toplumun demokratik yenilenmesinden itibaren işçi sınıfına bağlaşıklık olan sınıf ve katmanların sosyalizme ilişkilerini düzenleyen sisteme göre, her sınıf ve katmanın toplam toplumsal üründen, üretici güçlerin gelişmesine yaptığı katkı ölçüsünde pay almasını sağlamak zorunluluktur.**

Kuşkusuz sosyalizmin gerçeklik haline geldiği ülkeler komünist partilerinin biriktirdiği zengin deneyimden de önemli ölçüde yararlanılarak dile getirilen bu yanıt açık, ancak karmaşıktır. Bu sistemi gerçekleştirmek formüle etmekten bin kat daha zordur. Ve bu haliyle bir ekonomik ilke, üretilenin paylaşılması, daha çok felsefi bir tarzda ifade edilmektedir. Bu ilkeyi somutlamak, ona yaşamda canlılık kazandırmak henüz önde duran bir görevdir.

Burada, her sınıf ve katmanın üretici güçlerin gelişmesine, dolayısıyla da toplumun gelişmesine yaptığı katkıyı nasıl hesaplayacağımız sorusu ortaya çıkıyor. Bu soruya şimdiden çok somut ve ayrıntılı yanıt bulmak olanaklı değil. Bir kez soruna böylesi bir mantıkla yaklaşım üzerinde yeterince tartışabilmiş değiliz. Ama bu konunun tartışılması kanımıza göre acil bir gerekliliktir. İkinci bir soru, bu aşamadaki paylaşım sistemi için nasıl bir sonuç çıkacaktır. Henüz gündeme gelebilmiş bu konu üzerine tartışmalar ilerledikçe, zorunlu olduğu için yaşama geçirmeyi amaçladığımız bağlaşıklık ve bu bağlaşıklıkta yer alanların ilişkilerini düzenleyen paylaşım sistemi de ete kemiğe bürünecek, açıklık kazanacaktır.

Bağlaşıklık sorununu ele alınıdaki kimi yeni yönleri ifade etmeye çalıştı-

savaşa hazırlıklı olmaktır. Bu nedenle komünist partileri gereğinde tüm mücadele yöntemlerine uyum sağlayabilmelidirler.

Yukarıda değinilen konular dışında program bir bütün olarak partinin 1980 yılından bu yana gösterdiği gelişimin doğal bir aşaması. İsim değişiklikleri bir yana (zira bu değişiklikleri önemli görmüyorum) programdaki temel görüşlere katılmak zaten olanaksız. Zira bu görüşler ve onların gelişme süreci 1983'den bu yana biliniyor ve tartışılıyordu. (Radyoda ve parti yayınlarında) Bu bakımdan programda şaşırıcı ve beklenmedik bir görüş yok.

Yeni isimle, eskiden güç olan yeni partinin başarılı olması dileklerimle...

Başı 4. sayfada

ğımız **TBKP Program Tasarısı'ndaki bağlaşıklık politikasının mantığı açıktır.** Bu mantık yenidir. **Daha barışçı koruma ve demokrasiyi kazanma** (Barış ve Demokratik Yenilenme) **savaşımından itibaren tüm dikkat, işçi sınıfının toplumsal yaşamdaki rolünün süreç içerisinde artırılmasına yöneltiliyor.** Program Tasarısı'na göre işçi sınıfının bu rolü toplum yaşamında bir üst düzeye yükseldikçe onun bağlaşıklarıyla ilişkileri zayıflamamalı, tersine güçlenmelidir. Hiç bir sınıf ve katman işçi sınıfı ile ilişkilerinin geleceğinden ürkmemelidir, toplumsal bir sınıf ya da katman olarak da gelecekteki durumunu bilmeli, uzun vadeli varlık perspektifini görmelidir.

Ülkemizin sorunlarını çözmeye aday olmak istiyoruz. Bunun için kendi dar parti çıkarlarımızın duvarlarını yıkıyoruz. İşçi sınıfının, sınıf olarak davranışını da bu yönde belirlemek istiyoruz. İşçi sınıfının toplumsal gelişmeden yana tüm sınıf ve katmanları etkilemesini, kazanmasını ve sosyalizm kuruluşunda da onunla beraber yürümelerini sağlamasını zorunlu ve olanaklı görüyoruz. Komünist partisinin programı böylesi bir amacı reel kılan politikaların temeli olabilmelidir. İşçi sınıfı, kapitalist toplumun zorunlu ürünü olan sınıf ve katmanların toplumun kalkınması, geliştirilmesi sürecinde yaptıkları katkının boşa gitmeyeceğini, karşılığını dolaylı veya dolaysız alabilmeleri için güvence sağlayabiliyorsa onları kazanabilir. Böylece ulaşılan ve pratikte sürekli pekişen bir güvenle beslenen bağlaşıklıkta işlevsiz kalma olasılığı yoktur. **Kendi çağını doldurmuş, üretici güçleri geliştirme yetenekleri tükenen sınıf ve katmanların ise, ne politik olarak işçi sınıfına karşı mücadele etmeye ne de toplumun ilerlemesini engellemeye gücü kalır.** ■

*M Gorbacov 10.2.1987 Güney Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti Sosyalist Partisi Genel Sekreteri El Bayt ile görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmada bu gerçeği de dile getirdi: "Her devrim yaşanması zorunlu aşamalar atılma eğilimindedir. Ama her soru amaci gözden kaçırılmadan gerçekçi politika rotasını izleyebilirsek bunu engelleyebiliriz. Çünkü devrimin gerçekleştiği koşullar oluştugu olumsuz temeller aynı ölçüde iler gitmeye neden oluyor, söz ile gerçek arasında ayrılıklar ortaya çıkıyor." Pravda, 11.2.1987

PROGRAM HAKKINDA RAPOR

Seçkin MERT / İSTANBUL

Bir parti programının en önemli bölümü kanımca durum tesbitinin yapıldığı bölümdür. Seyir halindeki bir gemi kaptanının rotayı çizmeden önce bulunduğu yerin koordinatlarını tespit etmesi gibi siyasi partiler de politik doğrultularını belirlemeden önce ülkede ve dünyada ideolojik, politik ve ekonomik durum tesbiti yapmak zorundadırlar. Siyasi partilerin programlarındaki durum tesbiti ayrıca yakın geçmişe de ışık tutabilmelidir. Diğer bir deyişle bu duruma nasıl geldiğini gerçekçi bir şekilde açıklayabilmelidir. Kısaca, yakın geçmişin gerçekçi bir açıklaması ve bugünkü durumun gerçekçi bir tesbiti geleceğe yönelik gerçekçi politikaların temel dayanaklarıdır. Diğer önemli bir nokta da yapılan durum tesbitinin ideolojik, politik ve ekonomik yönlerinin bir uyum içinde olması ve tespitlerin neden ve sonuç ilişkileri ile birbirine bağlanarak bir bütün oluşturmasıdır.

Bu açıları bakıldığında programda gerçekçi durum tesbitleri var. Ancak bunların bazıları arasında bir kopukluk da gözleniyor. Örneğin "Savaş ve Barış Sorunu" bölümünde nükleer silahlanma ve çatışma politikasının askersel sanayi kompleksinin politikası olduğu belirtiliyor. "Çağımız ve Dünyada Durum" bölümünde ise emperyalizmin saldırganlığının artmasının kapitalizmin derinleşen bunalımından kaynaklandığı söyleniyor. Bu durumda normal olarak askersel sanayi kompleksi ile emperyalizmin bunalımları arasındaki bağın ne olduğu sorusu aklı geliyor. Gerçi bir sonraki paragrafta silahlanma politikasının kapitalizmin bunalımlarını derinleştirdiği vurgulanıyor ama bu vurgulamaya yeterli değil. Zira bu durumda bunalımların askersel sanayi kompleksinin politikalarını nasıl etkilediği belli değil. "Askersel sanayi kompleksinin filizlenmesini ve giderek emperyalizmin politikalarına ağırlığını koymasını sağlayan koşullar nelerdir?", "Emperyalizmin hangi özellikleri bu koşulları yaratmıştır?" gibi soruları yanıtlamaya bu açıklamalar yeterli değil. Böyle olunca da askersel sanayi kompleksi emperyalizm koşullarında sanki tesadüfen gelişmiş ve onun bunalımlarını derinleştirmeye başlamış gibi bir durum çıkıyor ortaya. Oysa silahlanma politikalarının bunalımları derinleştirmesi gibi bunalımlar da silahlanma politikalarını yeşermesini sağlıyor. Eğer böylesi bir karşılıklı etkileşim ve dinamizm olmasaydı askersel sanayi kompleksinin bu derece gelişip emperyalizmin politikalarına damgasını vurması olanaksızlardı. Bu karşılıklı etkileşim süreci genel hatlarıyla şöyle açıklanabilir:

Programda da anlatıldığı gibi emperyalizmin bunalımlarının temel nedenlerini şöyle sıralamak mümkün: (i) Sermayenin eski yöntemlerle yeniden genişletilmiş üretiminin sağlanamaması

ve kâr oranlarının düşmesi, (ii) bilimsel teknik devrimle birlikte gelişen üretici güçlerin kapitalist üretim ilişkilerini zorlaması, (iii) yeni sömürgeci yöntemlerin iflas etmesi ve dünya sosyalist sisteminin gelişmesi ile emperyalizmin dünya egemenliği hayallerinin suya düşmesi. Kanımca bu noktalar aynı zamanda silahlanma politikasının gündeme gelmesinin ve güçlenmesinin de koşullarını oluşturuyor. Şöyle ki, silah doğrudan devlete satılan bir meta olduğu için sermayenin kâr oranlarını yüksek tutmak mümkün. Bu yeterli olmasa bile savaş kıskırtıcılığı ortamında silahları fahiş fiyatlarla satmak zor değil. Ayrıca bilimsel teknolojik devrimle gelişen üretici güçlerin potansiyelini silah sanayine yönelterek, bu potansiyelin kapitalist üretim ilişkileri üzerindeki baskısı azaltılabilir. Diğer bir yandan ise emperyalizm dünya egemenliğini yeniden kurmak, sosyalist sisteme karşı en azından askersel üstünlük sağlamak ve gelişen ulusal kurtuluş savaşlarını bastırmak için silahlanma, baskı ve tehdit politikalarını çıkar bir yol olarak görmektedir. Kısaca, silahlanma politikaları emperyalizmin bunalım nedenlerini hafifletmek ve bunalımdan kurtulmak için kullandığı bir can simidi haline gelmiştir. Nitekim, 1930 bunalımından çıkışı da pek çok kapitalist ülke silahlanma yolu ile denemiştir. Ancak bu madalyonun yalnız bir yüzü. Diğer yüzünde ise manzara daha değişik: Silah yapımı ve satımı ile kâr oranlarını yükseltmek mümkünse de, silaha yatırılan sermayenin ekonomiye dönüş oranı çok az olduğundan (silahla ancak savaş ve ölüm üretilebilir) sonuçta sermayenin genişlemesi değil aksine daralması ile karşılaşılır. Bu durum ise bir müddet sonra bunalımın daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Silah sanayii üretici güçlerin gelişmesini yeterince yavaşlatmak yerine, zaman zaman da körüklemektedir. Bugün en gelişmiş teknolojiler silah yapımında kullanılmakta ve buradan diğer sektörler de atlamaktadır. Emperyalizm bugün çok karmaşık silah sistemlerini üretebilecek potansiyele sahip olan üretici güçleri rasyonel bir şekilde kullanacak üretim ilişkilerine sahip değildir. Bu güçlerin diğer sektörlerde tam kapasite ile kullanımını halinde doğacak bir üretim patlaması emperyalizmin tüm pazar ve piyasaya mekanizmalarını alt üst edebilir. Ayrıca silahlanma sonucu ortaya çıkan baskı ve tehdit politikaları emperyalizmin dünya egemenliğini güçlendirmek bir yana onu uluslararası platformda yitirmeye sürecine itmektedir. (Bu noktada belirleyici olan sosyalist sistemin barış politikasıdır.) Yukarıda genel hatları ile anlatmaya çalıştığım gibi silahlanma, askersel sanayi kompleksi ile emperyalizmin temel bunalım nedenleri arasında karşılıklı bir etkileşim, diyalektik bir ilişki vardır. Bu ilişki programda yeterince anlatılamamıştır. Böyle olunca da, "bazı kötü adamların" salt silah satışından kâr etme hırsı ile

emperyalizmin bunalımlarını derinleştirdiği ve dünyayı savaşa sürüklediği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Durum kabaca ve yüzeysel olarak bu biçimde görülsede bunun altında yatan dinamiğin ve nesnel koşulların programda belirtilmesi gerekir. Bu dinamik belirtmeyesince kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişki ile barış savaşımı arasındaki nesnel bağ görmek mümkün değildir.

Ülkede durum tesbitinin yapıldığı bölümde Türkiye'de kapitalizmin kendi bünyesi içinde sermaye birikimi sorununu çözemediği belirtiliyor. Ayrıca dışa bağımlı olma özelliği de vurgulanıyor. Ancak bu iki olgu arasındaki bağ yeterince açık değil. Bu durumda emperyalizme bağımlılığın giderek artmasının nesnel koşulları gözden kaçıyor. Oysa yeterli sermaye birikiminin olmayışı bağımlılığın nesnel koşullarını oluşturuyor mu? Bugün bile burjuvazinin palazlanmış kesimleri çektiikleri sermaye sıkıntısı sonucu yabancı sermayeye büyük bir özlemle bakıyorlar. Kanımca dış borç sorununun temelinde de aynı neden var.

Ekonomik ve politik iktidar bölümünde militarist tekelsiz oligarşinin egemenliğinden söz ediliyor. Bu tanımlama yeterince açık değil. Örneğin, ABD'de de Reagan'ı başkanlık koltuğuna oturtan militarizm ve tekelsiz sermaye değil mi? Ancak ABD ve Türkiye'deki bu egemen kesimler arasında önemli bir fark var. ABD'de militarizmin köklü bir ekonomik temeli (askersel sanayi kompleksi) var. Türkiye'de böyle bir olgudan bahsetmek mümkün mü? Gerçi bu yönde bazı gelişmeler var. Aselsan, F-16 yapımı ve savunma sanayii kurma girişimleri gibi. Ancak bizde ekonominin militarizasyona ne derecede bağlanmış? Gözlediğimiz ordu üst yönetimi ile sermaye arasındaki organik ilişkiler (generallerle sermaye çevrelerinin içiçe geçmesi) militarizmin güçlenmesini açıklamaya yetiyor mu? Kanımca bizde militarizmin temel desteği emperyalizm. Yani dışa bağımlılığın getirdiği bir olgu. Bu durum ise ülkemizde barış ve demokrasi savaşının içiçe geçtiğini gösteriyor. Zira ülkemizi ve dünyayı savaşa sürükleyen ABD militarizmi, ülkemizdeki ortaklarıyla da demokrasinin önünde önemli bir engel olarak duruyor. Bu noktanın programda daha net olarak vurgulanması gerek.

"Barış ve Demokratik Yenilenmenin Politik Güçleri" bölümünde burjuva demokratik akım zayıf, sınırları belirsiz ve dağınık olarak nitelenmiş. Bu tanımlamalar diğer politik güçler için pek kullanılmamış. Bu durumda şu soru geliyor aklı: Sosyal demokrat hareket, Kemalist akım, dindar akım ve hatta genelinde sol hareket daha mı derli toplu, bunların sınırları daha mı net ve daha mı az bölünmüşler? Burjuva demokratik akım değerlendirilirken nesnellikten uzaklaşmış gibi görünüyor. Elbette bugün DYP içinde temsil edilen burjuva demokratik akım Batılı anlamda bir

Devamı 7. sayfa.